

of the Police Department and Border Protection Estonia as a key regulator Estonian national police system. Particular attention is given to clarify identity of the legal nature of the designated institution.

It is noted that according to the articles of association of the Police Department and Border Protection - Police Department and Border Protection Ministry of the Interior is the government body responsible for laws and other regulations, carries out state supervision and applies state power. The Department reports to the Ministry of Interior. The Department is headed by a director who manages the Department.

Outlined that the main task of the Police Department and Border Protection (DPPO) is the protection of the external borders of Europe; issues related to citizenship and issuance of documents; security and public order within the state as well as the prevention of crime and criminal investigations. These tasks are divided into four areas: border security, policing, criminal police work and the scope of Citizenship and Migration.

It's established that the Police Department and Border Protection consists of the following units: - Department of Criminal Police; - Department of Citizenship and Migration; - Police enforcement; - Department of Border Protection; - Coordination; - Department of material support; - The internal audit department; - Human Resources Department; - Finance Department; - Department of Communications; - Department on work with documents.

It's emphasized that the Police Department and Border Protection has broad administrative and legal personality. Police Department and Border Protection that implements a management function Estonian police, and has featured organizational unit, which at the national level is taking steps to address specific threats to the protected public good.

Keywords: *Department, principles, activities, police, Estonia*

Надійшла до редакції 31.08.2015

Бардін Є. В.

ад'юнкт

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 342.95 : 351.74

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ У ПРИМІЩЕННЯХ І НА ВИДІЛЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ, ДЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ ОРГАНИ І ПІДРОЗДІЛИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті здійснено аналіз нормативно-правових засад службово-бойового забезпечення правового режиму в приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку. Окреслено нові підходи до розвитку та подальшого вдосконалення організаційно-тактичних засад діяльності сил охорони правопорядку. Проведено аналіз відомчих нормативно-правових актів, методичних рекомендацій щодо забезпечення порядку допуску громадян і службових осіб на територію та до приміщень органів правопорядку, а також алгоритму дій працівників міліції, які забезпечують пропускний режим.

Ключові слова: *правовий режим, особливий режим, сили охорони правопорядку, службово-бойова діяльність, службово-бойове забезпечення, пропускний режим, надзвичайні умови.*

Постановка проблеми. Становлення та розвиток демократичної, соціальної, правової держави в Україні безпосередньо пов'язані із забезпеченням прав і свобод людини, а також відповідної діяльності державних органів щодо створення сприятливих умов для їх реалізації. Особливої актуальності цей напрям набуває у сфері службово-бойової діяльності органів правопорядку, оскільки саме вона пов'язана із забезпеченням законних інтересів держави, суспільства, прав і свобод значної кількості людей, які перебувають у районах проведення відповідних заходів, потерпають від протиправних дій тощо.

За роки незалежності України відбулись значні зміни в інститутах громадянського суспільства, в тому числі і в системі органів правопорядку. На сьогоднішній день органи правопорядку діють в умовах бурхливих перетворень у суспільно-політичному житті країни, реформуючись відповідно до реалій часу. Одним із складових цього є форми та методи здійснення органами правопорядку своїх функцій, що детермінують існування особливого правового режиму в приміщеннях та на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку.

Зазначене зумовлює необхідність, серед іншого, розроблення нових та удосконалення існуючих підходів до проблем правового режиму у приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку.

Актуальність даної роботи пояснюється також фактичною відсутністю у сучасній правовій науці комплексного теоретико-методологічного дослідження, яке б не тільки визначало підстави для встановлення правового режиму у приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку, а й вирішувало би проблеми службово-бойового забезпечення даного напрямку – від процесу спеціальної підготовки до дій в екстремальних умовах і розгляду питань юридичної відповідальності за неправомірне застосування спеціальних засобів та зброї.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні проблеми застосування спеціальних засобів та зброї знайшли широке відображення у вітчизняній правовій науці у роботах О.М. Бандурки, І.П. Голосніченка, О.Ф. Долженкова, Р.А. Калюжного, В.К. Колпакова, В.М. Комарницького, В.В. Конопльова, О.В. Копана, В.А. Ліпкана, В.І. Олефіра, О.І. Остапенка, В.П. Петкова, Х.П. Ярмачі, О.Н. Ярмиша та ін.

У роботах В.П. Бірюкова, М.О. Демидова, Ю.В. Дубка, І.О. Кириченка, О.Г. Комісарова, В.В. Крикуна, В.В. Крутова, С.О. Кузніченка, В.М. Кульчицького, В.А. Лаптія, А.Ф. Майдикова, В.Я. Покайчука, В.М. Плішкіна, А.І. Пясецького, М.Б. Саакяна, Д.С. Савочкина, А.С. Спаського, О.М. Шмакова визначено особливу роль органів правопорядку та їх здатність до екстреного кваліфікованого реагування на надзвичайні ситуації, розроблено теоретичне підґрунтя, нормативно-правові та організаційно-тактичні засади такої діяльності у вигляді проведення конкретних спеціальних операцій. Однак нормативно-правові засади службово-бойового забезпечення правового режиму у приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку, до цього часу окремо не розглядалися.

Зазначені обставини, що зумовили вибір теми дослідження, свідчать про її актуальність як для теоретичного аналізу нормативно-правових засад правового режиму у приміщеннях і на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку, так і в аспекті окреслення нових підходів до розвитку та подальшого вдосконалення організаційно-тактичних засад діяльності сил охорони правопорядку.

Метою дослідження є теоретико-методологічне дослідження питань формування нормативно-правових засад службово-бойового забезпечення особливого правового режиму у приміщеннях та на виділених територіях, де перебувають органи правопорядку.

Виклад основного матеріалу. Події, що мали місце наприкінці 2013 – початку 2014 років, включали випадки захоплення режимних об'єктів та заволодіння вогнепальною зброєю, матеріалами кримінальних та оперативних проваджень тощо. Протидія зазначеним явищам та подальші вилучення захопленої вогнепальної зброї, пошук та затримання озброєних злочинців, звільнення заручників потребували проведення ряду спеціальних операцій («Сирена», «Грім», «Бумеранг»), а починаючи з квітня 2014 року – проведення широкомасштабної антитерористичної операції [1].

Неготовність і неспроможність сил охорони правопорядку до ефективного застосування спеціальних засобів та зброї під час оборони приміщень і виділених територій, де знаходяться органи правопорядку, а також під час звільнення захоплених будівель (споруд) стає перешкодою досягненню поставлених перед ними завдань, надає їх діяльності характеру військових дій, які, у свою чергу, дозволяють більш рішуче застосовувати спеціальні засоби та зброю для досягнення поставленої мети.

Задекларований керівництвом країни курс на євроінтеграцію шляхом побудови в Україні правової держави, яка забезпечує ефективну охорону прав і свобод людини і громадянина, верховенство права в усіх сферах суспільного життя [2], актуалізує та визначає необхідність реалізації у національному законодавстві правової ідеї силової протидії зазначеному явищу.

Зафіксовані у сучасній Україні випадки захоплення споруд (будівель), у тому числі установ виконання покарань, невміле, з тактичних міркувань, застосування спеціальних засобів та зброї переконливо довели наявність багатьох невирішених на законодавчому рівні питань службово-бойового забезпечення існуючих правових режимів.

З метою забезпечення належного рівня пропускнуго режиму на об'єктах, де знаходяться органи правопорядку, дотримання прав людини під час допуску громадян у приміщення адмінбудинків міськрайлінорганів Міністерством внутрішніх справ України розроблено методичні рекомендації [3], які потребують наукового осмислення з метою узагальнення та подальшого удосконалення.

Так, вказані настанови з організації пропускнуго режиму роз'яснюють порядок допуску громадян і службових осіб на територію та до приміщень органів правопорядку, а також визначають алгоритм дій працівника поліції,

який забезпечує пропускний режим.

Відповідно до Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування на підприємствах в установах і організаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1561-12 в органах правопорядку забезпечується пропускний режим [4]. Пропускний режим до адмінбудинку органу правопорядку здійснюється через центральний вхід, де й розміщується пропускний пост. Метою пропускового режиму до адмінбудинку органу правопорядку є:

- запобігання проникнення до адмінбудинку сторонніх осіб;
- недопущення порушень громадського порядку в приміщеннях органу правопорядку;
- недопущення без відповідного дозволу керівництва органу правопорядку внесення до адмінбудинку аудіо, відео, фото апаратури та інших технічних засобів;
- недопущення несанкціонованого винесення з території органу правопорядку матеріальних цінностей, носіїв службової інформації, документів з обмеженим доступом та іншого майна;
- фіксації осіб, які входять до адмінбудинку органу правопорядку.

Пропускний режим на об'єкті органів правопорядку забезпечується цілодобово атестованими працівниками міліції, згідно з графіком, який затверджується начальником органу правопорядку. У разі розташування підрозділів органу правопорядку в окремих адмінбудинках, пропускний режим забезпечується в кожному з них. Організація та забезпечення пропускового режиму до адмінбудинку міськрайліноргану покладається на начальника органу правопорядку, а контроль за його здійсненням – на чергову частину.

Для належної охорони адміністративного будинку органу правопорядку черговий повинен: знати плани охорони й оборони, протипожежного захисту адміністративного будинку органу правопорядку, розташування службових приміщень та їх блокування; зачиняти в нічний час вхідні двері й вікна будівлі органу правопорядку; при спробі проникнення сторонніх осіб до будинку органу правопорядку організувати їх затримання (у тому числі осіб із документами, справжність яких викликає сумнів). При збройному нападі на адміністративний будинок органу правопорядку, спробі його захоплення або проникнення до службових приміщень агресивно настроєних осіб діяти відповідно до чинного законодавства.

Пропускний режим до міськрайлінорганів здійснює працівник з охорони який проходить інструктаж одночасно з членами СОГ та нарядом чергової частини: у робочі дні – начальником органу правопорядку разом із відповідальним по органу правопорядку та його помічником, у вихідні та святкові дні – відповідальним по органу правопорядку та його помічником. Перед заступанням на службу працівник з охорони проходить додатковий інструктаж в оперативного чергового по органу правопорядку та отримує табельну вогнепальну зброю й спеціальні засоби.

Для забезпечення фіксації осіб, які входять (виходять) до адмінбудинку органу правопорядку, ведеться журнал обліку доставлених, відвідувачів та запрошених, передбачений інструкцією з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, затвердженою наказом МВС № 181 від 2009 р. [5]. У журнал заносяться відомості щодо всіх без винятку осіб, які доставлені, викликані працівниками міліції для складання адміністративних матеріалів, проведення процесуальних та слідчих (розшукових) дій чи прибули до органу внутрішніх справ з особистих або службових питань. У приміщенні адмінбудинку органу правопорядку доставлені та запрошені супроводжуються працівником поліції, який їх доставив чи запросив. У разі знаходження в приміщенні адмінбудинку міськрайліноргану доставленого (відвідувача, запрошеного) більше трьох годин працівник з охорони доповідає про це оперативному черговому для з'ясування обставин тривалого перебування цієї особи в приміщенні органу правопорядку. Працівник з охорони зобов'язаний довести до відома особи, яка залишає приміщення органу правопорядку та була записана в Журналі, про її право зробити запис щодо наявності (відсутності) претензій до працівника міліції та поставити свій підпис.

При звільненні особи, яка була необґрунтовано доставлена до міськрайліноргану, оперативний черговий або відповідальний по органу правопорядку власноруч робить запис у журналі про підставу й час звільнення та ставить свій підпис. Працівник з охорони під час пропуску осіб до адмінбудинку зобов'язаний перевірити пред'явлені ними документи (за необхідності взяти їх у руки) та обов'язково звернути увагу на: а) належність документа його пред'явнику; б) наявність відповідних реквізитів у документі, у тому числі печатки установи та підпису особи, яка його видала; в) термін дії документа; г) наявність виправок або підробок у документі.

У разі виявлення документа, термін дії якого закінчився, або виникнення підозри щодо його справжності працівник з охорони зобов'язаний негайно зупинити особу та доповісти про це оперативному черговому. Відповідальність за перебування осіб в приміщенні органу правопорядку покладається на керівників відповідних структурних підрозділів, працівники яких доставили (запросили) цих осіб до приміщення органу правопорядку.

Працівник з охорони, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», має право застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю для припинення протиправних дій, що створюють загрозу життю та здоров'ю працівників поліції або громадян, безпеці адмінбудинку. При переході на посилений варіант несення служби або виникненні надзвичайної ситуації працівник з охорони діє згідно з Планом охорони та оборони адмінбудинку органу правопорядку. У випадку тимчасової відсутності працівника з охорони його підміна здійснюється членами добового наряду.

Також методичними рекомендаціями передбачено особливі умови допуску до адмінбудинку органу правопорядку в будь-який час доби, без запису в Журналі і без пред'явлення службового посвідчення Президента Украї-

ни, Прем'єр-міністра України, Голови Верховної Ради України, Міністра внутрішніх справ України.

За пред'явленням службового посвідчення допускаються до адмінбудинку органу правопорядку керівники та працівники МВС, ГУМВС, УМВС; керівники та працівники СБУ та прокуратури; народні депутати України чинного скликання; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та його представники; керівники Секретаріату Президента України, а також радники і помічники Президента України; керівники апарату Верховної Ради і Кабінету Міністрів України; голова Верховного Суду, його заступники, голова Апеляційного суду та його заступники, голови міських та районних судів; керівники міністерства юстиції України та їх заступники, начальник управління юстиції області; голови облдержадміністрацій (міських, районних адміністрацій) та їх заступники; голови облради (міських, районних рад) та їх заступники.

Працівник з охорони після прибуття зазначених посадових осіб негайно доповідає оперативному черговому, а останній – начальнику органу правопорядку або особі, яка його заміщає, та відповідальному по міськрайліноргану.

До адмінбудинку органу правопорядку за пред'явленням службового посвідчення без запису в Журналі мають право входити також інші працівники органів внутрішніх справ, посадові особи органів влади, прокуратури, підрозділів СБУ та суду.

За необхідності зазначені посадові особи в приміщенні адмінбудинку супроводжуються працівниками поліції. Представники засобів масової інформації пропускаються до органу правопорядку за наявності документа, що засвідчує особу працівника ЗМІ. Проведення в приміщенні органу правопорядку звукозапису, відео та фотозйомки допускається з дозволу керівника органу правопорядку після попереднього узгодження з відділом зв'язків із громадськістю ГУМВС, УМВС. Медичні працівники, а також працівники аварійних та комунальних служб пропускаються в приміщення органу правопорядку виключно оперативним черговим. Іноземні громадяни (делегації) пропускаються до адмінбудинку міськрайліноргану лише з дозволу керівника органу правопорядку за списками, узгодженими з підрозділами РСДЗ, та переміщуються в приміщенні адмінбудинку тільки в супроводженні відповідальних працівників по органу правопорядку. Зазначені особи в журналі не записуються.

Забороняється входити до приміщення адмінбудинку органу правопорядку особам:

- зі зброєю (крім осіб, які прибули для реєстрації, перереєстрації мисливської гладкоствольної, нарізної зброї й спецзасобів);
- які перебувають у нетверезому стані (крім випадків їх доставляння до органу правопорядку та звернень з повідомленнями про вчинення кримінальних правопорушень);
- із легкозаймистими, вибуховими та отруйними речовинами;
- із колюче-ріжучими предметами та іншими громіздкими речами;

- із тваринами.

Якщо в працівника з охорони виникла підозра щодо занесення громадянами до адмінбудинку (у сумках, рюкзаках, дипломатах тощо) зброї, вибухонебезпечних та легкозаймистих речовин, він у ввічливій формі пропонує відвідувачу пред'явити особисті речі для огляду. У разі відмови відвідувача від огляду речей працівник з охорони доповідає про це оперативному черговому та діє за його вказівкою. Огляд речей здійснюється в присутності цих осіб. Із табельною зброєю до адмінбудинку органу правопорядку мають право проходити:

- начальницький та оперативний склад органів правопорядку, якому дозволено постійне носіння і зберігання зброї в установленому порядку, а також працівники, які знаходяться у складі добових та інших нарядів органу правопорядку;

- працівники фельд'єгерської служби;

- інші посадові особи, у тому числі працівники правоохоронних органів, які прибули до міськрайліноргану (у відрядження) і мають при собі табельну зброю.

За необхідності зазначені особи здають її до чергової частини органу правопорядку на тимчасове зберігання відповідно до вимог Інструкції із забезпечення контролю за обліком, зберіганням, видачею й прийманням вогнепальної зброї, боєприпасів до неї та спеціальних засобів у чергових частинах органів правопорядку України, затвердженої наказом МВС № 141 – 2008 р. [6].

Працівнику з охорони забороняється брати у відвідувачів на зберігання сторонні предмети та речі з метою їх повернення при виході відвідувачем або передачі їх у подальшому керівництву чи окремим працівникам органу правопорядку .

Висновки. Органи правопорядку як складова частина системи правоохоронних органів повинні безперервно функціонувати в будь-якій обстановці, зокрема при виникненні надзвичайних ситуацій чи воєнного стану, забезпечуючи охорону громадського порядку та громадської безпеки, що є додатковими гарантіями захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також конституційного ладу в державі.

Діяльність органу правопорядку є багатофункціональною та пов'язана з виконанням завдань підвищеної небезпеки та складності, організацією та виконанням у визначеному обсязі певних службово-бойових завдань. При цьому особливої актуальності та значущості службово-бойова діяльність органу правопорядку набуває під час виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціально-політичного, військового характеру.

Особливий режим функціонування приміщень та на виділених територіях, де знаходяться органи правопорядку, передбачає режими зберігання (особливий порядок видачі та отримання) вогнепальної зброї, документів обмеженого доступу, мобілізаційних документів, наявність порядку утримання затриманих осіб та, серед іншого, порядок допуску громадян і службових осіб (пропускний режим) до цих приміщень та на виділені території.

Бібліографічні посилання

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» : Указ Президента України від 14.04.2014 № 405/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>
2. Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі : Постанова Верховної Ради України від 13.03.2014 № 874-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/874-18>.
3. Про надсилання Методичних рекомендацій з організації пропускового режиму на об'єктах органів і підрозділів внутрішніх справ Головного штабу МВС України : лист МВС України від 20.09.2013 № 16294/ Рт.
4. Про порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах в установах і організаціях та органах внутрішніх справ де забезпечується перепускний режим : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12.
5. Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань : наказ МВС України від 28.04.2009 № 181.
6. Про забезпечення контролю за обліком, збереженням, видачею й прийманням зброї, боєприпасів і спеціальних засобів у чергових частинах органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 27.03.2008 № 141.

Бардин Е.В. Правовой режим в помещениях и на выделенных территориях, где находятся органы и подразделения внутренних дел (нормативно-правовые основы служебно-боевого обеспечения). Проанализированы нормативно-правовые основы служебно-боевого обеспечения правового режима в помещениях и на выделенных территориях, где находятся органы правопорядка. Рассмотрены новые подходы к развитию и дальнейшему усовершенствованию организационно-тактических основ деятельности сил охраны общественного порядка.

Ключевые слова: *правовой режим, особенный режим, органы правопорядка, служебно-боевая деятельность, служебно-боевое обеспечение, пропускной режим, чрезвычайные условия.*

Bardin Ye. V. Legal regime in premises and at the isolated territory where internal affairs agencies and units are situated (normative legal principles of service and fighting provision). The article analyzes normative legal principles of service and fighting provision of legal regime in premises and at the isolated territory where internal affairs agencies and units are situated. New approaches to development and further improvement of organizational tactics principles of law enforcement forces activity have been outlined. Official normative legal documents, methodological recommendations as for ensuring the order of citizens and officials' access to the territory and premises of internal affairs agencies and units as well as algorithm of policemen's actions that ensure access control have been analyzed.

Keywords: *legal regime, special regime, internal affairs agency, service and fighting activity, service and fighting provision, access control, emergency conditions.*

Надійшла до редакції 09.09.2015